

DELSBO KYRKOGRÅRD

Kulturhistorisk inventering

Delsbo kyrkogård
Delsbo socken
Hudiksvalls kommun
Gävleborgs län
2020–2021

Daniel Olsson

Slutrapport
Beställare: Dellenbygdens pastorat

DELSBO KYRKOGÅRD

Kulturhistorisk inventering

Delsbo kyrkogård
Delsbo socken
Hudiksvalls kommun
Gävleborgs län
2020–2021

Rapport 2022:03
Daniel Olsson

Länsmuseet Gävleborgs rapportserie

Rapportserien innefattar rapporter inom länsmuseets verksamhetsområden arkeologi, bebyggelsehistoria, byggnadsvård, kulturmiljövård, etnologi, konst- och kulturhistoria.

Rapporterna finns i PDF-format på www.lansmuseetgavleborg.se

Rapporter, böcker och mycket annat kan du köpa/beställa i länsmuseets butik butik@xlm.se eller 026-65 56 35.

Utgivning och distribution:

Länsmuseet Gävleborg

Södra Strandgatan 20, 802 50 Gävle

www.lansmuseetgavleborg.se

© Länsmuseet Gävleborg 2022

Omslagsbild: Delsbo kyrkogård norr om kyrkobyggnaden från nordöst. Foto: Daniel Olsson, Länsmuseet Gävleborg, 2020-08-24.

Länsmuseet Gävleborg medger spridning av dokumentationsmaterialet med Creative Commons licensen CC BY, undantaget kartmaterial: ©Lantmäteriet, dnr I2018/00110.

ISSN 0281-3181

Tryck: Länsmuseet Gävleborg

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Administrativa uppgifter	4
Sammanfattning	5
Lagskydd	5
Karta	6
Inledning	7
Syfte och metod	7
Begrepp	8
Historik	9
Kyrkobyggnaden	9
Gravkapellet	10
Klockstaplar	11
Den gamla kyrkogården	11
Den nya kyrkogården	20
Kyrkogårdens övergripande struktur	21
Omgårdning	21
Entréer	21
Kvartersindelning och gångsystem	22
Vegetation	22
Byggnader på och i anslutning till begravningsplatsen	22
Kulturhistoriskt värde och bevarande	23
Kvartersvis inventering	24
Kvarter 1	25
Kvarter 2	27
Kvarter 3	29
Kvarter 4	31
Särskilt utvalda gravvårdar med kulturhistoriskt värde	33
Käll- och litteraturförteckning	35
Bilaga. Utpekade gravplatser på Delsbo kyrkogård	36

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsmuseet dnr: 485/312

Fastighetsägare: Dellenbygdens pastorat

Kontaktperson: Lars Grunnesjö, Kyrkogårds- och fastighetschef
Dellenbygdens pastorat

Inventerare: Länsmuseet Gävleborg, Daniel Olsson

Inventeringsdatum: 2020-08-24
2020-08-26
2020-09-01
2020-09-07
2020-09-11
2020-10-01

Inventeringens underlagsmaterial förvaras i länsmuseets arkiv.

SAMMANFATTNING

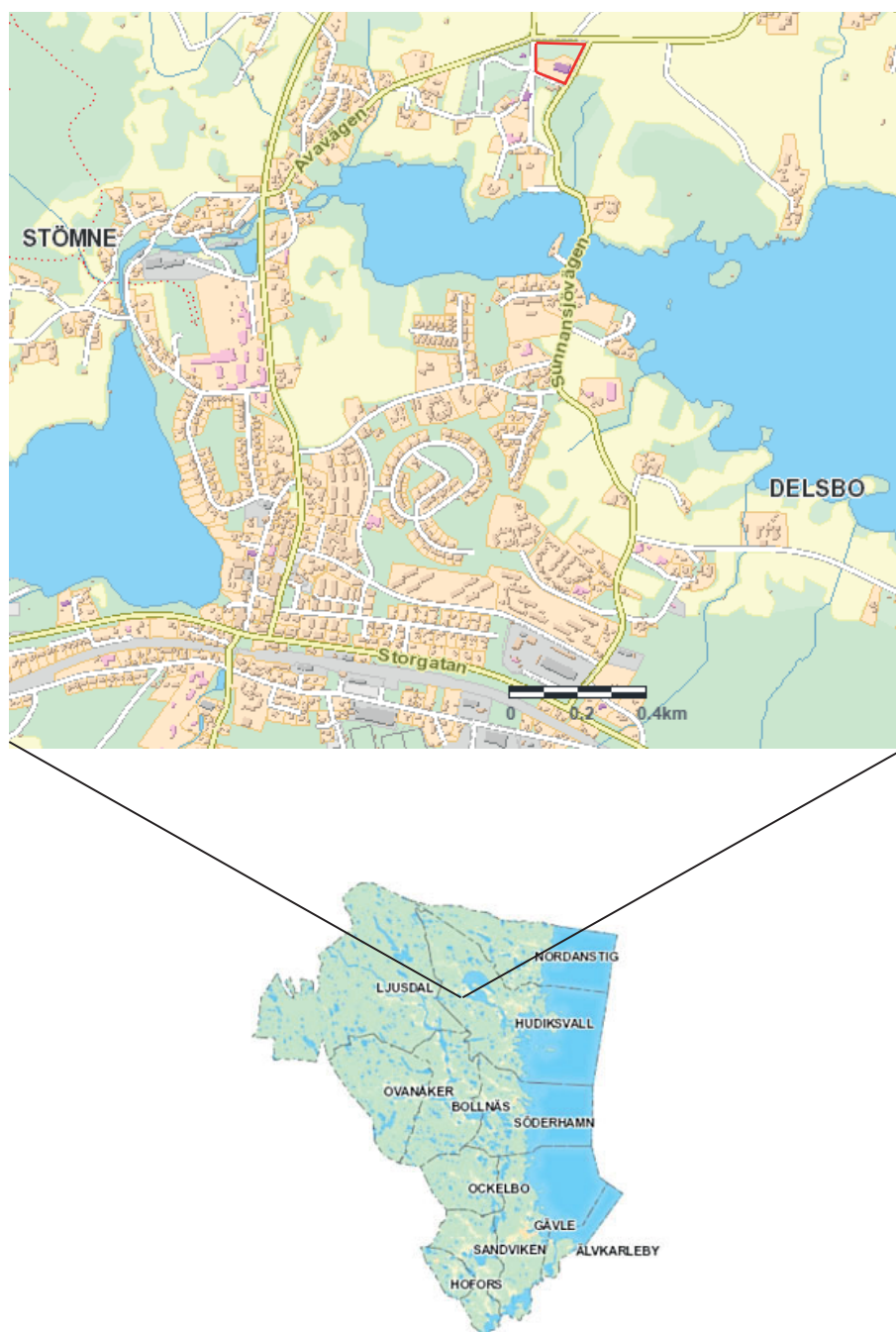
Under perioden september 2020 till december 2021 har Läns museet Gävleborg genomfört en kulturhistorisk inventering av den äldre delen av Delsbo kyrkogård, i vissa fall benämnd Delsbo gamla kyrkogård, på uppdrag av Dellenbygds pastorat. Kyrkogården har funnits på platsen sedan medeltiden, men den fick huvudsakligen nuvarande utformning i samband med en stor utvidgning i mitten av 1880-talet. Inventeringen har omfattat genomgång av det arkivmaterial om kyrkogården som finns hos Läns museet Gävleborg, utvalt material vid Landsarkivet i Härnösand samt genomgång av tillgänglig litteratur. På kyrkogården gjordes först en översiktlig dokumentation och kulturhistorisk värdering av begravningsplatsens olika delar. Därefter har en inventering av enskilda gravvårdar med särskilt kulturhistoriskt värde utförts. Riktlinjer för bevarande och urval beskrivs närmare i denna rapport.

Inventeringen har utgått från kyrkogårdens nuvarande kvartersindelning. Gravvårdar tillkomna efter 1970 har endast i undantagsfall tagits med i denna inventering. De utpekade gravvårdarna omfattar allt från enkla gravvårdar i form av träkors och små gravstenar till stora familjegravar med påkostade omgärdningar och tidstypiska stora gravvårdar. För varje gravvård har en inventeringsblankett med bild/bilder upprättats som församlingen fått del av. I denna rapport redovisas de utvalda gravvårdarna med högt eller mycket högt kulturhistoriskt värde i en lista i slutet av rapporten. För ytterligare uppgifter om kyrkomiljöns karaktär hänvisas till karaktäriseringen i vård- och underhållsplanen från 2004.

LAGSKYDD

Delsbo gamla kyrkogård omfattas av skydd enligt Kulturmiljölagens 4:e kapitel.

KARTA

Figur 1. Utdrag ur Cx-kartan med Delsbos placering i länet (nederst) samt kyrkogårdens läge i Delsbo (överst). Den gamla kyrkogården på den övre kartan markerad med en röd linje.

Figur 2. Gravvård i kvarter 4 på Delsbo kyrkogård med kyrkobyggnaden i bakgrunden. Foto från nordväst. Foto: Daniel Olsson, 2020-09-11.

INLEDNING

En kyrkogård kan berätta väldigt mycket om den trakt och den bygd där den är belägen. Kyrkogårdens struktur och uppbyggnad ger en bild av begravningsplatsens ålder och de ideal som präglade kyrkogården när den fick sin nuvarande form. Antalet vårdar och deras utformning avspeglar socknens storlek och vilka befolkningskategorier som funnits i trakten. De vanligt förekommande titlarna ger ytterligare information om vilka yrkesgrupper och personer som verkat och levt i området. En kyrkogård är dock vanligtvis ingen oföränderlig miljö, utan genom att den används och brukas och har en karaktär som ofta präglas av växtlighet genomgår den återkommande förändringar. Av dessa anledningar är det viktigt att begravningsplatsens övergripande karaktär och särskilt betydelsefulla delar kan bevaras så att även framtida generationer kan få ta del av denna historiska miljö.

Länsmuseet Gävleborg har fått i uppdrag av Dellenbygdens pastorat att utföra en kulturhistorisk inventering av Delsbo gamla kyrkogård, det vill säga kyrkogården som omger kyrkan. Fältinventeringen har utförts under sex tillfällen under perioden augusti till oktober 2020 av byggnadsantikvarie Daniel Olsson, som även har sammanställt denna rapport. Arbetets upplägg utformades i samarbete med kyrkogårds- och fastighetschef Lars Grunnesjö och bygger på läns museets tidigare framtagna modeller för inventeringar av begravningsplatser.

Syfte och metod

Inventeringen på Delsbo gamla kyrkogård utgör en fördjupning av den befintliga karaktäriseringen som läns museet upprättade till vård- och underhållsplanen för Delsbo kyrka, Uppsala stift, m. fl. 2004.

Den historiska beskrivningen bygger inte på någon total genomgång av tillgängliga arkivhandlingar, då detta skulle ha krävt en betydligt större arbetsinsats. Denna del är därför huvudsakligen främst tänkt att ge en övergripande beskrivning av hur kyrkogården har förändrats från 1700-talet och framåt.

Syftet med denna inventering har varit att översiktligt dokumentera kyrkogården och definiera det övergripande kulturhistoriska värdet samt klassificera de gravvårdar som bedöms ha ett kulturhistoriskt värde. En översiktlig skadeinventering har utförts för de utpekade gravvårdarna. I uppdraget har däremot inte ingått att undersöka vilka gravvårdar som står instabilt och därmed kan riskera att välta. Underlaget ska kunna användas för att underlätta förvaltning och vårdplanering på kyrkogården.

Gravplatsinventeringen är redovisad i form av listor kvarter för kvarter i slutet av rapporten. För att göra en bedömning av de kulturhistoriska värdena på gravplatserna har följande fem kriterier använts:

- Gravvårdar och gravanordningar med järndetaljer.
- Gravvårdar och gravanordningar med speciell konstnärlig utformning.
- Gravvårdar och gravanordningar med tidstypiska drag.
- Gravvårdar med person- och/eller lokalhistoriskt intresse.
- Gravvårdar som bidrar till ett miljöskapande värde.

Kriterierna bygger på Riksantikvarieämbetets riktlinjer ur den otryckta källan *Vägledning för inventering av kyrkogårdar och begravningsplatser* från år 1990 samt Centrala gravvårdskommitténs *Handbok för kulturhistorisk inventering, bevarande och återanvändning av gravanordningar* från 2007. Kriterierna har dock anpassats till aktuella förhållanden på Delsbo gamla kyrkogård. Den inventeringsblankett som har använts är en något reviderad version av den blankett som har tagits fram av Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation.

Figur 3. Gravvårdar i kvarter 4 från sydöst. Foto: Daniel Olsson, 2020-08-24.

Begrepp

De begrepp som används i denna redovisning följer den rikslikare som presenteras i Utemiljö/Moviums informationsblad *Gröna fakta* nr 5/2005. *Gravplats* är t.ex. det begrepp som upplåtelsen av en gravrätt kopplas till. Gravplatsen är inritad på gravkartan och kan ha utrymme för en eller flera gravar. I rikslikaren utreds dock inte begreppet *gravvård*. I denna slutredovisning används gravvård synonymt med själva minnesmärket över den/de avlidna i form av en gravsten, ett kors eller liknande. Den kan vara stående, lutande eller liggande och i sten, järn, trä eller av annat material och har – med få undantag – en inskription. Inom gravplatsen kan också en *gravanordning* finnas och med det avses arrangemanget med t.ex. stenram, järnstaket, markyta med sand, grus eller stenplattor, planteringar som buskar och träd, dekorationer i form av statyer eller liknande.

Figur 4. Delsbo kyrkomiljö från sydväst på 1800-talet med bland annat prästgården, klockstapeln, kyrkstallar och kyrkan. Bild från ATA:s bildarkiv.

HISTORIK

I närheten av kyrkomiljön i Delsbo ligger byn Vi, vilket skulle kunna tyda på att det har funnits en forntida kult- eller offerplats i detta område. Det var inte ovanligt att de tidigare kultplatserna ofta övertogs när kristendomen blev den allmänt förekommande religionen och så skedde sannolikt även här.¹ På Delsbo kyrkogård har ett runstensfragment påträffats och hos församlingen finns en järnring med runinskrift bevarad.²

Kyrkobyggnaden

När den första stenkyrkan i Delsbo uppfördes är inte känt, men det var sannolikt under tidig medeltid, det vill säga troligen i slutet av 1100-talet eller under 1200-talet. Kyrkan var en liten salskyrka med rakslutet kor, av den modell som var vanlig i hela Norrland vid denna tid. Kyrkan förlängdes två gånger mot väster och fick med tiden en mycket långsträckt och smal form. Den byggdes till med en sakristia mot norr samt två tillbyggnader mot söder – ett vapenhus och den så kallade lillkyrkan. Under senmedeltiden försågs kyrkan med valv och målades invändigt 1520.³ År 1740 brann den medeltida kyrkan ned.

Strax efter branden fick kyrkobyggmästaren Anders Olofsson Romberg från Leksand i uppdrag att uppföra en ny kyrka. Stora delar av murverket i den västra, norra och östra väggen behölls, men den nya byggnaden uppfördes dubbelt så bred som den tidigare. Kyrkan fick vitputsade fasader och höga rundbågiga fönster och ett valmat tak täckt av kyrkspån. Den stora spännvidden innebar dock att det med tiden blev problem med takkonstruktionen och under hela 1800-talet diskuterades olika alternativ. Den slutliga lösningen blev en radikal ombyggnad 1892–1893 efter ett förslag av arkitekt Ekholm från Uppsala, bearbetat av arkitekt Fritz Eckert, Stockholm. Kyrkan omvandlades nu från en salskyrka till en treskeppig basilika och fick då nuvarande utformning i rundbågestil med putsade fasader och tak av falsad plåt.

¹ Brink 1984, s. 30

² Fornlämningsregistret, lämning L1951:1040 och L1951:1407

³ Uppsala stift 2004, karaktärisering s.1f

Figur 5. Delsbo kyrka innan 1890-talets ombyggnad, sockenstugan och klockstapel. Foto från nordväst. Bild från ATA:s bildarkiv.

Figur 6. Kyrkan efter 1890-talets ombyggnad, här från sydväst. Foto: Daniel Olsson, 2020-08-24.

Gravkapellet

Vid kyrkogårdens södra gräns ligger församlingens gravkapell, en rektangulär byggnad med bårhus i källarvåningen. Byggnaden ritades av arkitekt Erik Fant och stod färdig i början av 1950-talet. Den har grå putsad grund, fasader av vitslammat tegel och ett brant valmat spåntak krönt av en hög korsförsedd spira.⁴

⁴ Uppsala stift 2004, Karaktärisering

Figur 7. Gravkapellet från nordväst. Foto: Daniel Olsson, 2020-08-24.

Klockstaplar

Den medeltida kyrkan hade inget torn av sten utan en klocka i en *kur* ovanpå korets yttertak.⁵ År 1658 byggdes en fristående klockstapel på den dåvarande kyrkogården, ganska nära kyrkobyggnaden, av klockstapelbyggmästaren Olof Bengtsson från Hybo i Ljusdals socken. När den blev rötskadad ersattes den 1735 av en ny klockstapel på samma plats. Kyrkoherden hade föreslagit att den skulle placeras längre ifrån kyrkan, men sockenallmogen gick ej med på detta. Bara fem år senare utbröt en brand i prästgården som spred sig till både kyrkan och klockstapeln och totalförstörde alla dessa byggnader.⁶

För att uppföra en ny klockstapel anlätades byggmästaren Jonas Eriksson från Duvnäs i Delsbo socken. Den nya klockstapeln, vilket är den nuvarande, byggdes 1742 med kvadratisk grundplan med en spånklädd stapelbod med pelare som bär upp en klockvåning försedd med en huv med en hög lökkupolformad spira. Klockstapeln placerades nu längre mot väster, men i och med en senare utvidgning av kyrkogården kom den från 1800-talet åter att ligga inne på begravningsplatsen. År 1908 flyttades klockstapeln genom rullning till nuvarande plats cirka 50 meter nordväst om kyrkogårdens huvudingång.⁷

Den gamla kyrkogården

Som i många andra kyrkor fanns ett antal gravplatser inuti den gamla kyrkan och de var försedda med stenhällar med inristningar av vilka ett antal finns beskrivna i detalj av prostén Lenaeus.⁸ Däremot finns det tyvärr inga uppgifter om hur gravvårdarna på kyrkogården såg ut vid denna tid.

⁵ Hillgren 1989, s.7f

⁶ Ibid, s.17f

⁷ Uppsala stift 2004, Karaktärisering

⁸ Lenaeus 2008, s.66ff

Figur 8. Klockstapeln från sydväst. Foto: Daniel Olsson, 2020-08-24.

I början av 1700-talet var kyrkogården mycket mindre än idag och detta framgår tydligt av en geometrisk karta från 1709.⁹ Begravningsplatsen hade då en ganska oregelbunden form och var något större norr om kyrkan än söder om denna. Kring hela kyrkogården fanns en kraftig bogårdsmur av gråsten försedd med tak av rödfärgade brädor. I bogårdsmuren fanns 14 stycken bodar eller skåp vilka sannolikt användes när marknader bedrevs vid kyrkoplatsen.

Entréerna till kyrkogården utgjordes av tre stigportar uppförda av sten och tegel. Den största stigporten fanns mot öster, vilket skulle kunna tyda på att den en gång var kyrkans huvudentré. De övriga stigportarna – mot norr och väster – var försedda med valv. Ovanför valvet i den norra stigporten fanns en panelad kammare med fönster åt öster och väster och till kammaren ledde en murad trappa försedd med en låst dörr. Enligt prosten Knut Nilsson Lenaeus kan denna kammare ha varit avsedd för någon mässemunk som på den katolska tiden tjänstgjorde i församlingen för att stödja

⁹ Delsbo församlings arkiv: Kopia på Geometrisk avritning från 1709.

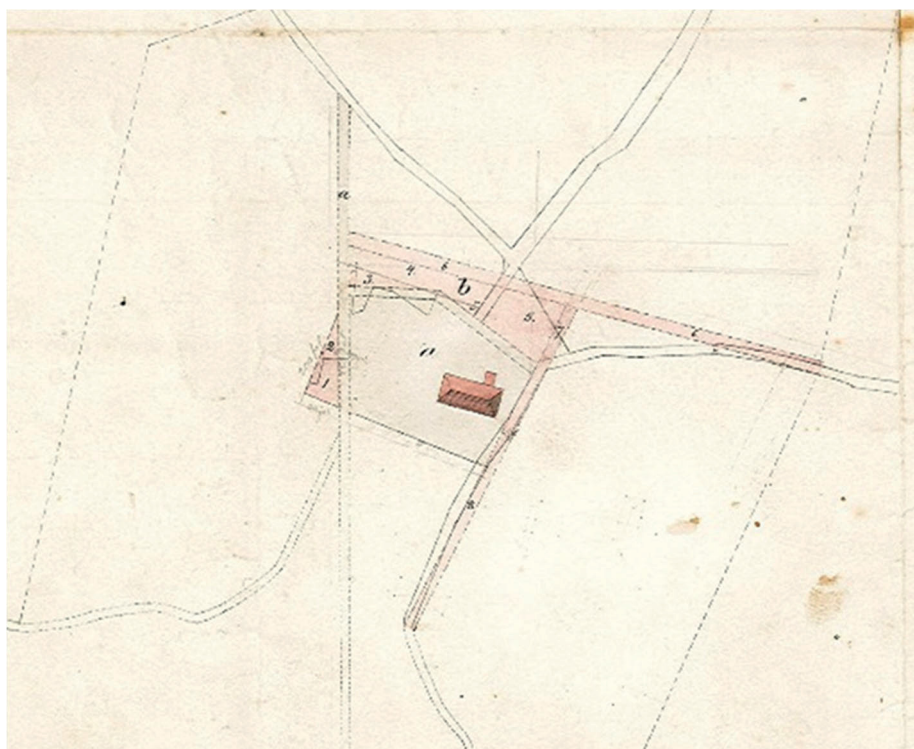
Figur 9. Detalj av Geometrisk karta från 1709 över Delsbo kyrkomiljö. Kyrko-
byggnaden inritad i rosa färg med bogårdsmur kring. Väster om kyrkogården ligger
den kringbyggda prästgården. Karta i kopia i pastorsexpeditionens arkiv.

sången och den latinska mässan. Även den västra stigporten kan enligt Lenaeus ha varit tänkt att utrustas med en liknande kammare, men den blev aldrig inredd. I den västra och östra stigporten fanns inåt kyrkogården små öppningar där prästen under den katolska tiden vid vissa årliga tidpunkter satte in bilder på jungfru Maria som

församlingen kunde tillbedja och dyrka.¹⁰ År 1713 beskrev prosten Hallenius i Delsbo kyrkogården på följande vis i en skrivelse till domkapitlet: *Kyrkogården väl bevarad med en bogårdsmur av gråsten uppmurad, väl täckt och spänt, har icke sin lika här i kontraktet.*¹¹

I samband med återuppförandet av kyrkan efter branden 1740 revs delar av stigportarna för att få ytterligare tegel till kyrkobygget. Dessa försågs då med nya överbyggnader av trä. År 1814 plockades de återstående delarna av bogårdsmuren och stigluckorna ned och byggnadsmaterialet såldes på auktion. Istället för en stigport uppsattes två järngrindar vid den västra ingången till kyrkogården. Två år senare utvidgades även kyrkogården mot söder.¹²

Då befolkningen i Delsbo socken växte blev med tiden kyrkogården för liten för den stora församlingens behov. Vid prostvisitationen 1879 omtalades således att kyrkogården var otillräcklig. På kyrkogården fanns då cirka 2 000 gravplatser och kring kyrkogården fanns träd planterade.¹³

Figur 10. Detalj av lantmäterikarta över Delsbo kyrkomiljö 1882 inför utvidgningen av kyrkogården. Karta i Härnösands landsarkiv.

I början av 1880-talet exproprierades mark från prästboställets mark för att möjliggöra en utvidgning. I samband med detta behövde även några av vägarna intill flyttas. Hur stor den ursprungliga kyrkogården var och vilka delar som tillkom framgår tydligt av en karta i Delsbo kyrkoarkiv från 1882.¹⁴ Kyrkogården utvidgades därefter kraftigt mot norr och väster och denna del fick då nuvarande storlek. Kyrkogården skulle då förses med en stensockel av granit och anbud på denna inlämnades till församlingen under hösten 1884.¹⁵ På vissa partier uppfördes även

¹⁰ Lenaeus 2008, s.72

¹¹ Hillgren 1989, s.18

¹² Uppsala stift 2004, kronologi

¹³ HLA, Delsbo kyrkoarkiv, prostvisitation 1879

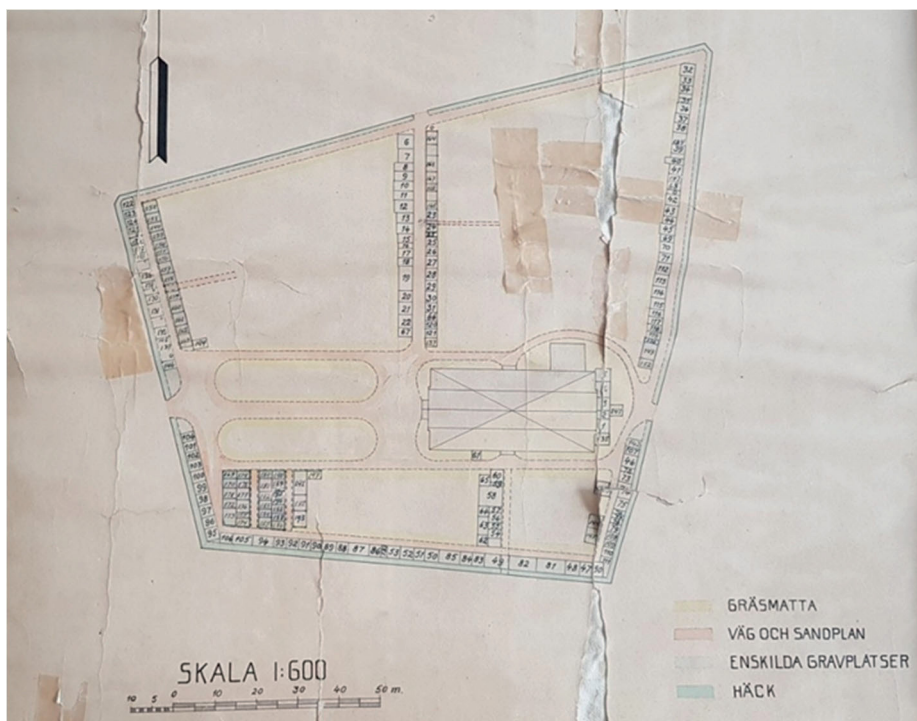
¹⁴ Ibid

¹⁵ Hudiksvallsposten 1884-08-30

Figur 11. Invigningen av den utvidgade kyrkogården förrättades av kyrkoherde Norelius den 5:e oktober 1885. Foto taget från klockstapel. Foto i privat ägo.

terrasskanter av huggen sten för att skapa planare mark på kyrkogården. På stensockeln uppsattes ett staket av gjutjärn i svart kulör. Begravningsplatsen invigdes på eftermiddagen den 5:e oktober 1885 av församlingens kyrkoherde J. R. Norelius¹⁶ och detta tillfälle finns dokumenterat på ett unikt foto taget från klockstapel. Sannolikt återstod då fortfarande en hel del arbete för enligt ett bevarat kontrakt skulle exempelvis 150 lass grus till gångarna levereras 1889.¹⁷ Vid biskopsvisitationen

Figur 12. Karta över Delsbo kyrkogård i början av 1900-talet. Karta i pastors-expeditionens arkiv.

¹⁶ Hudiksvallsposten

¹⁷ HLA, Delsbo kyrkoarkiv, kontrakt om grusleverans

1893 anges att antalet gravplatser efter utvidgningen då uppgick till 6 000 och kring och på kyrkogården fanns prydnadsträd och buskar planterade.¹⁸ Kyrkogårdens utformning framgår tydligt av en karta från 1900-talets början som finns i kopia i församlingens arkiv.¹⁹

Figur 13. Kyrkobyggnaden och del av kyrkogården norr om kyrkan kring sekelskiftet 1900. Foto i Delsbo hembygdsförenings arkiv.

Figur 14. Delsbo kyrkogård sedd från klockstapeln 1918 i samband med en begravning. Foto i Delsbo hembygdsförenings arkiv.

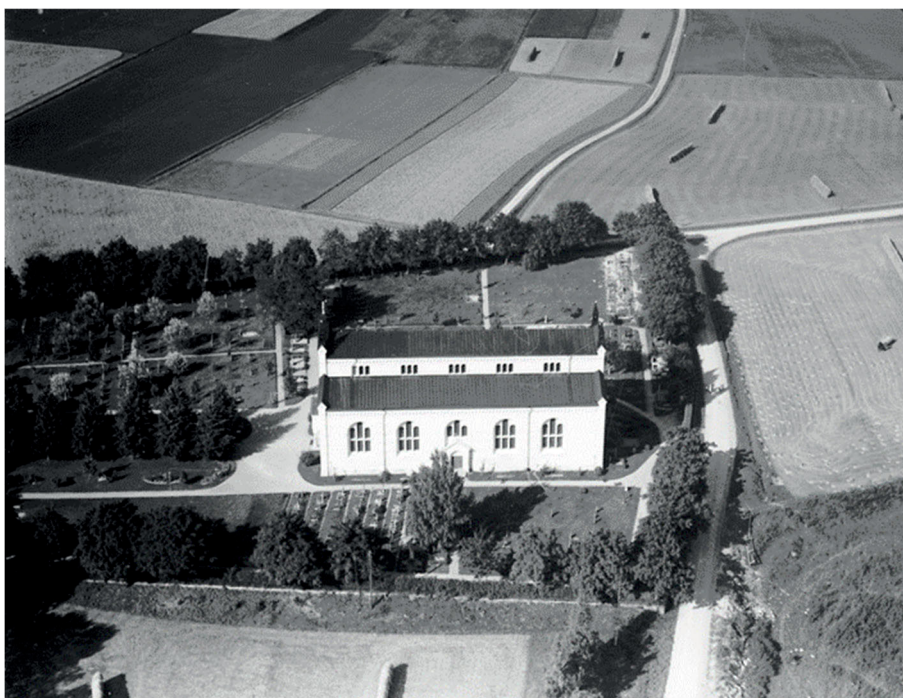
¹⁸ HLA, Delsbo kyrkoarkiv

¹⁹ Delsbo församlings arkiv

Figur 15. Delsbo kyrka och kyrkogårdens södra del från sydväst 1941. Foto i ATA:s arkiv.

Vid kyrkogårdsmuren fanns i äldre tid två fattigbössor i form av relativt höga järnskodda trästolpar och ovan på dem en skulpterad fattiggubbe i trä under ett litet skyddande tak. Båda dessa fattiggubbar var de enda fasta föremål av trä i kyrkomiljön som klarade sig oskadda vid branden 1740. Den ena av dessa fanns fortfarande kvar vid kyrkomuren på 1860-talet, men denna fattiggubbe plockades därefter in och finns alltjämt bevarad²⁰. Intill kyrkogårdens västra entré uppsattes istället 1950 en kopia av kyrkans fattiggubbe i trä tillverkad av konstnären G. Nordin. Stolpen har därefter ersatts med en ny av samma form.

Figur 16. Flygfoto från söder över Delsbo kyrka och kyrkogård 1941. Bilden är här något beskuren. Foto: Flygtrafik AB, Bengtsfors. Foto i Läns museet Gävleborgs bildarkiv.

²⁰ Hillgren 1989, s.19

Figur 17. Flygfoto från nordöst över Delsbo kyrkomiljö 1946. Bilden här något beskuren. Foto: Flygtrafik AB, Bengtsfors. Foto i Läns museet Gävleborgs bildarkiv.

Figur 18. Flygfoto från sydväst över Delsbo kyrkomiljö 1953. Bilden här något beskuren. Foto: Flygtrafik AB, Bengtsfors. Foto i Läns museet Gävleborgs bildarkiv.

Figur 19. Stora familjegravar med stenramar nordväst om kyrkan. Foto i Delsbo hembygdsförenings arkiv.

Figur 20. Flygfoto från sydöst över Delsbo kyrkomiljö 1960. Foto: Flygtrafik AB, Bengtsfors. Bild i Läns museet Gävleborgs bildarkiv.

Kring mitten av 1900-talet togs gjutjärnsstaketet bort på alla sidor utom mot väster. I och med ett flertal breddningar av landsvägen norr om kyrkogården kom denna med tiden att hamna allt närmare begravningsplatsen och delvis även sträcka sig in över den kvarvarande stenfoten. Detta innebar att det inte fanns plats för något dike och att vatten från vägen hamnade inne på kyrkogården. Efter långa diskussioner med Trafikverket träffades en överenskommelse varefter vägbanan norr om kyrkogården smalnades av. Därigenom fanns det möjlighet för församlingen att återställa stensockeln och rekonstruera gjutjärnsstaketet. Detta arbete utfördes 2016 och i samband med detta förnyades även trädkransen kring kyrkogården helt och hållet. Träden i kyrkogårdens huvudallé mellan kyrkogårdens entré och kyrkobyggnaden behölls dock. Vid kyrkogårdens entréer uppsattes samtidigt gjutjärnsarmaturer i äldre stil.²¹

²¹ Olsson 2018, Delsbo kyrkogård, rapport

Figur 21. Den nya kyrkogårdens centrala delar från nordöst. Foto: Daniel Olsson, 2020-08-24.

Den nya kyrkogården

Vid mitten av 1900-talet diskuterades olika förslag till en ny kyrkogård i Delsbo, bland annat norr eller öster om den befintliga begravningsplatsen. Slutligen beslöts att den nya kyrkogården skulle placeras i svackan söder och sydväst om klockstapeln. Denna del av kyrkogården stod färdig 1973.

Den nya kyrkogården har en öppen karaktär med gravvårdar i raka rader på stora gräsytor och indelad i kvarter med gångar av grus. Inom begravningsplatsen finns ett antal fristående träd och buskar samt några häckar. Flertalet gravvårdar är vända mot öster. På begravningsplatsens sydvästra del anlades 1992 en minneslund och den försågs 2004 med ett konstverk av smeden Staffan Thelin från Bergsjö.²²

I anslutning till denna kyrkogård ligger en källa som numer går under namnet Landgrens källa, men den fanns redan under prosten Lenaeus tid och kallades då Starrängskällan. Enligt uppgift brukade prosten Lenaues börja varje dags med att dricka en hel kanna vatten från denna källa, det vill säga 2,6 liter(!)²³ I anslutning till klockstapeln finns en staty av prosten Lenaeus och en byst av prosten Landgren. Parkeringsplatsen mellan den gamla och nya kyrkogården fick nuvarande utformning i och med en ombyggnad 2018–2019.

²² Uppsala stift, Kronologi

²³ Informationsskylt vid källan

KYRKOGÅRDENS ÖVERGRIPANDE STRUKTUR

Eftersom enbart kyrkogårdens äldsta del har ingått i denna inventering beskrivs endast denna del i följande text.

Figur 22. Kyrkogården från sydväst. Foto: Daniel Olsson, 2020-08-24.

Omgärdning

Kyrkogården omgärdas med ett gjutjärnsstaket i svart kulör placerat på en granitsockel av huggna stenblock, vilken på vissa partier övergår till en hög terrasskant av huggen granit. Innanför staketet finns en trädkrans med lövträd, vilken beskrivs närmare under rubrik *Vegetation* nedan.

Entréer

Kyrkogårdens huvudentré är vänd mot väster och den markeras med en bred dubbel gjutjärnsgrind i svart kulör. Entréer finns även mot norr och öster, men dessa är försedda med smalare grindar. Vid alla dessa entréer finns höga ljusarmaturer i gjutjärn i traditionell stil, intill huvudentrén står dock två stycken armaturer. Mot söder finns en stentrappa intill gravkapellets östra fasad.

Figur 23. Kyrkan och kyrkogårdens sydöstra del från sydöst. Foto: Daniel Olsson, 2020-08-24.

Kvartersindelning och gångsystem

Den gamla kyrkogården är firsidig, men inte rektangulär till formen. Kyrkogården har en tydlig kvartersstruktur med fyra stora kvarter – ett i varje hörn av begravningsplatsen. Mellan de södra kvarteren och de norra återfinns huvudallén och kyrkobyggnaden. Kvarter 2 sträcker sig dock även öster om kyrkobyggnaden. De största gångarna inom kyrkogården är asfalterade och de gångar som förekommer i övrigt är grusade.

Figur 24. Kyrkogårdens huvudallé från nordväst. Foto: Daniel Olsson, 2020-10-01.

Vegetation

Trädvegetationen på den gamla kyrkogården utgörs av trädkransen som inramar hela begravningsplatsen. Den bestod ursprungligen av oxlar, men utgörs idag huvudsakligen av parklindar. I varje hörn av trädkransen står fem lönnar och vid huvudentrén två lönnar. Huvudallén på kyrkogården går i östvästlig riktning mellan kyrkogårdens huvudentré och kyrkans port mot väster och består av höga lindar. Inom kvarteren finns enstaka lövträd, de flesta relativt stora lönnar eller lindar, men enstaka andra träd förekommer också. Inom kvarteren finns avdelande klippta häckar, huvudsakligen i nordsydlig riktning. Vid kyrkans huvudentré stod tidigare syrener, men dessa har ersatts av tujor och kryptallar för att skapa en mer italiensk inramning av entrén med koppling till kyrkobyggnadens yttre gestaltning. Marken inom kvarteren är täckt av gräs.

Byggnader på och i anslutning till begravningsplatsen

Inom kyrkogården ligger den putsade kyrkobyggnaden med basilikaform som behållit sin gestaltning efter den radikala ombyggnaden 1892–1893. Vid kyrkogårdens södra gräns återfinns det vitputsade gravkapellet med valmat brant spåntak från 1950. Öster om gravkapellet, strax söder om kyrkogårdens omgärdning ligger en grön låg putsad byggnad med skorsten som uppfördes i slutet av 1930-talet när kyrkan försågs med en fristående värmecentral. Söder om denna är kyrkogårdsförvaltningens lokaler belägna med expedition, ombytesrum, verkstad och förråd. Längre mot sydväst ligger

församlingsgården Mariagården med möteslokaler, kök och barnverksamhet och på andra sidan vägen återfinns pastorsexpeditionen i en separat byggnad. Cirka 50 meter nordväst om den gamla kyrkogårdens entré står kyrkans spånklädda klockstapel från 1742.

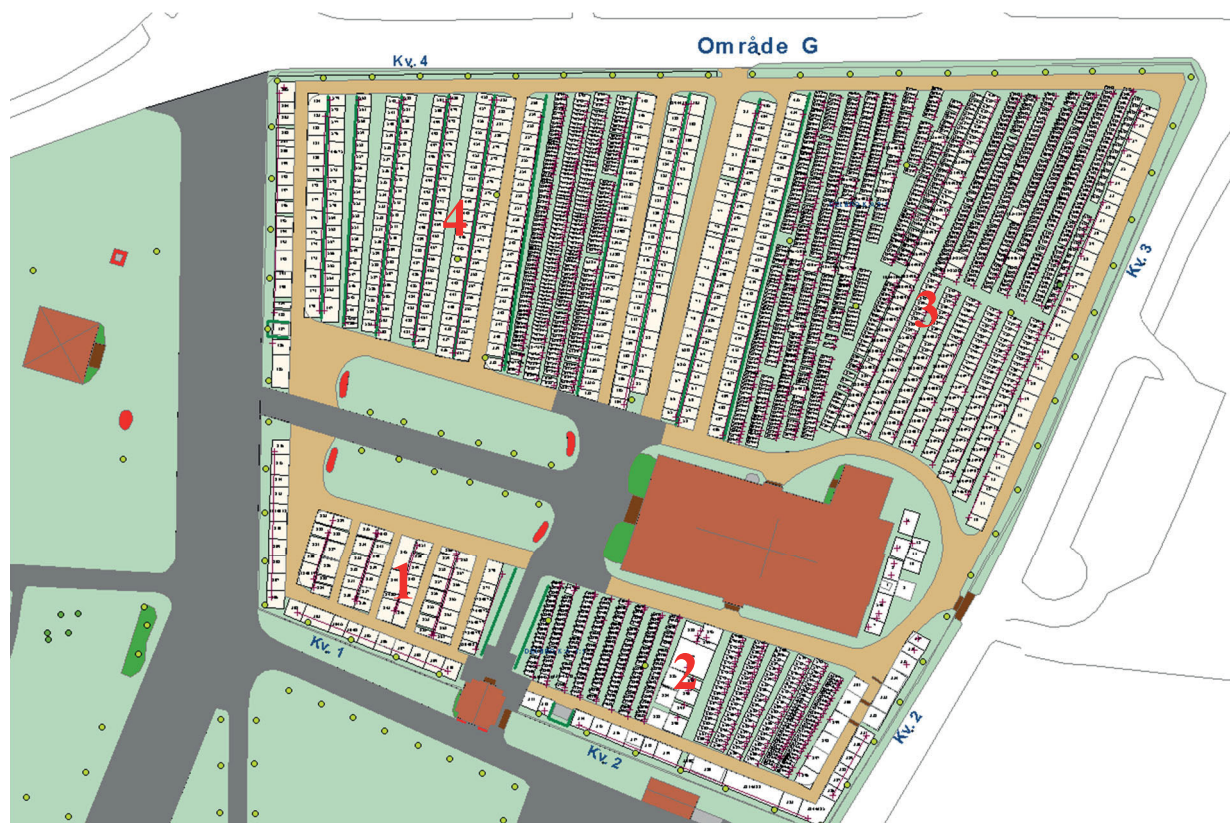
Figur 25. Kyrkogårdens nordöstra del från sydväst. Foto: Daniel Olsson, 2020-08-24.

Kulturhistoriskt värde och bevarande

Delsbo gamla kyrkogård har en traditionell uppbyggnad, med en firsidig kyrkogård som omger kyrkobyggnaden. Sedan restaureringen 2016 har begravningsplatsen åter en enhetlig omgärdning med stensockel av granit, ett svart gjutjärnsstaket och en trädkrans. Strukturen med stora familjegravar i områdets ytterkant samt i anslutning till kyrkan är tydlig och viktig att bibehålla.

Att tänka på vid framtida förändringar på Delsbo gamla kyrkogård:

- Kyrkogårdens enhetliga omgärdning med gjutjärnsstaket på granitsockel med tillhörande grindförsedda entréer är viktiga för upplevelsen av begravningsplatsen.
- Trädkransen kring hela kyrkogården har ett högt miljöskapande värde och är således viktig att bevara.
- Huvudallén med lövträd utgör en markant axel på kyrkogården.
- Kvarvarande häckar, bidrar till begravningsplatsens karaktär.
- Strukturen med gångsystem är viktig för begravningsplatsens gestaltning.

Figur 26. Översiktskarta över Delsbo gamla kyrkogård med de olika kvartersnumren utsatta med röda siffor.

KVARTERSVIS INVENTERING

Delsbo kyrkogård är som beskrivits ovan indelad i fyra stora kvarter och den har således en relativt tydlig kvartersstruktur. Här nedan beskrivs kvarteren i den ordning de är numrerade.

Figur 27. Kyrkogårdens norra del från öster med lågt stående kvällssol. Foto. Daniel Olsson, 2020-09-02.

Figur 28. Den östra delen av kvarter 1 från sydväst. Foto. Daniel Olsson, 2020-08-24.

Kvarter 1

Kyrkogårdens sydvästra del utgörs av kvarter 1. Kvarteret avgränsas mot söder och väster med granitsockel och ett gjutjärnsstaket i svart kulör. Mot norr återfinns kyrkogårdens huvudallé och en låg klippt häck i oxbär avgränsar mot öster. Kvarteret nås via gångar från norr eller öster. Vegetationen i kvarter 1 utgörs av trädkransen mot väster och söder och lindarna i den nämnda allén mot norr. I övrigt finns inga träd inuti kvarteret. Detta kvarter har kvar en äldre struktur med många grusgångar. I anslutning till gravraderna är marken grästäckt.

Figur 29. Den södra delen av kvarter 1 från sydöst. Foto: Daniel Olsson, 2020-08-24.

I detta kvarter finns många stora familjegravar. I kvarterets mitt finns många stora gravplatser med stenram, bland annat en av de allra största på kyrkogården. Gravvårdarna är huvudsakligen stående och av sten, från 1800-talets slut till 1900-talets slut. I kvarteret finns ett järnkors och en stor ovanlig gravvård i form av en spalje i järn. Exempel på titlar som förekommer i detta kvarter är exempelvis *handlande, byggmästare, riksdagsman, banvakt, skräddarmästare* och *kronojägare*.

Figur 30. En av kyrkogårdens största gravvårdar finns i kvarter 1. Foto: Daniel Olsson, 2020-09-11.

Kulturhistoriskt värde och bevarande

Kvarter 1 har en traditionell uppbyggnad med ett stort antal stora familjegravar. Till karaktären bidrar de många stora äldre gravvårdarna, varav relativt många har titlar och ett antal även är försedda med stenramar.

För att bevara kvarterets karaktär kan följande beaktas vid eventuella framtida förändringar:

- Bevara samtliga kvarvarande stenramar.
- Strukturen med stora familjegravar i hela kvarteret är viktig att bevara och gravplatserna bör därför ej delas upp i flera mindre.
- Kvarvarande äldre utpekade gravvårdar är betydelsefulla för upplevelsen av kyrkogården och bör således bevaras.

Inom detta kvarter har 26 gravvårdar utpekats som gravvårdar med särskilt kulturhistoriskt värde, varav 13 som *mycket värdefulla*, vilka bör bevaras intakta med befintliga inskriptioner, och 13 stycken som *värdefulla*, se bilaga.

Figur 31. Den centrala delen av kvarter 2 från sydöst. Foto: Daniel Olsson, 2020-08-24.

Kvarter 2

Den sydöstra delen av kyrkogården utgörs av kvarter 2 som har L-form och ligger söder och öster om kyrkobyggnaden. Kvarteret avgränsas mot väster med en låg klippt häck av oxbär, mot norr av kyrkobyggnaden, respektive kvarter 3 och mot öster och söder med terrasskant av granit samt gjutjärnsstaketet i svart kulör. Detta kvarter nås från norr och väster samt via trappan intill gravkapellet från söder. Kvarteret har grusgångar i ytterkant samt en asfalterad gång mot väster. Öster om kyrkan finns en halvcirkelformad yta. Vegetationen utgörs av trädkransen och i övrigt finns idag inga träd inom kvarteret.

Figur 32. Den nordöstra delen av kvarter 2 från söder med familjegravar i rad längs grusgången. Foto: Daniel Olsson, 2020-08-24.

De stora familjegravarna återfinns främst längs kvarterets södra och östra ytterkanter samt även i två rader i kvarterets mitt. Den mittre delen av kvarteret utgörs i övrigt av ett äldre varvgravsområde med många mindre gravvårdar. I detta kvarter finns 11 gravvårdar med stenram och av dessa är två inramade med staket och en med kätting. Inom detta kvarter återfinns de äldsta gravvårdarna på kyrkogården. Allra äldst är en gravhäll från 1700-talet placerad direkt öster om kyrkan på den halvcirkelformade ytan där det ligger ett antal gravar med kopplingar till församlingen, det vill säga präster, organister och deras familjer.

Gravvårdarna i kvarteret är huvudsakligen stående av sten, men det finns även 13 järnkors och fyra träkors. På gravvårdarna i kvarter 2 återfinns dels mer vanliga titlar som *kyrkoherde nämndeman* och *lärarinna*. Till de mer ovanliga titlarna hör *doctorinna*, *konstnär* och *hembygdsforskare* samt *pionjärer inom hembygdsrörelsen*. Dessutom har en gravvård från 1960-talet den mycket ovanliga inskriptionen *Pensionärshemmet*.

Kulturhistoriskt värde och bevarande

Inom detta kvarter finns många av kyrkogårdens allra äldsta och mer karaktäristiska gravvårdar. De många titlarna på gravvårdarna, varav flera med koppling till Delsbos kyrkliga historia, är viktiga för förståelsen av bygdens historia. De kvarvarande omgärdningarna med stenram och med järnstaket eller kätting samt mönsterkrattad sand bidrar i hög grad till detta kvarters karaktär. De är således mycket betydelsefulla för upplevelsen av kyrkogården. Även enklare äldre gravvårdar i varvgravsdelen är viktiga för upplevelsen av kvarteret.

Figur 33. Äldre gravvård av gjutjärn. Foto: Daniel Olsson, 2020-09-01.

Figur 34. Prosten Lenaeus gravhäll öster om kyrkan. Foto: Daniel Olsson, 2020-09-01.

För att bevara kvarterets karaktär kan följande beaktas vid eventuella framtida förändringar:

- Strukturen med stora familjegravar i kvarterets ytterkant och söder om kyrkan är viktig att bevara och gravplatserna bör därför ej delas upp i flera mindre.
- Nya gravvårdar på befintliga gravplatser bör anpassas i storlek och utformning för att behålla områdets karaktär.
- Samtliga omgärdningar bör bevaras och de gravplatser som har sandfyllning bör få behålla detta material.

Inom detta kvarter har 57 gravplatser utpekats, varav 39 som *mycket värdefulla*, vilka bör bevaras intakta med befintliga inskriptioner, och 19 som *värdefulla*, se bilaga.

Figur 35. Den nordöstra delen av kvarter 3 från sydväst. Foto: Daniel Olsson, 2020-08-24.

Kvarter 3

Detta kvarter utgörs av kyrkogårdens nordöstra del och är beläget norr om kyrkobyggnaden och kvarter 2. Kvarteret avgränsas mot öster och norr av kyrkogårdens avgränsning med stenkant och gjutjärnsstaket. Direkt utanför staketet återfinns asfalterade vägar. Mot väster utgörs avgränsningen av en häck mot kvarter 4. Kvarterets östra del gränsar mot kvarter 2 och kyrkobyggnadens norra fasad utgör också en avgränsning söderut. Kvarteret har en grind mot öster och den parkeringsplats som finns på andra sidan vägen och i övrigt nås kvarteret via gångar från söder och väster.

Figur 36. Den västra delen av kvarter 3 från norr. Foto: Daniel Olsson, 2020-08-24.

Den högre vegetationen utgörs mot öster och norr av kyrkogårdens trädkrans samt i övrigt av enstaka stora lövträd inne i kvarteret. I den västra delen av kvarteret finns klippta häckar i nordsydlig riktning. Buskvegetation finns även vid enstaka gravplatser, samt en idegran som är planterad istället för en gravvård. Marken är gräsbevuxen inom kvarteret och i dess ytterkanter återfinns breda gångar.

Längs kvarterets östra och västra sidor finns många stora familjegravplatser medan områdets mitt utgörs av ett äldre varvgravsområde. Kvarteret är delvis omlagt under 1900-talets senare del, men äldre gravvårdar finns kvar inom området. Gravvårdarna är huvudsakligen stående av sten, men enstaka gravvårdar av järn och trä förekommer också. Sammanlagt finns här elva järnkors och åtta träkors. I kvarteret finns en lokaltillverkad gravvård av aluminium. Två gravvårdar har stenram.

Bland titlarna på gravvårdarna i detta kvarter återfinns exempelvis *häradsdomare*, *bankkamrer*, *kyrkovård* och *järnhandlare* men även *kopparslagare*, *skogvaktare*, *chaufför* och *enkefru*.

Figur 37. Gravplats med omgärdning av sten och kätting i kvarter 3 från sydväst. Foto: Daniel Olsson, 2020-09-07.

Kulturhistoriskt värde och bevarande

I kvarter 3 finns både stora familjegravvårdar och äldre varvgravar. De kvarvarande stora gravvårdarna längs kvarterets östra och västra del är viktiga för kyrkogårdsmiljön, men även ett antal äldre eller tidstypiska gravvårdar i kvarterets centrala del. Kvarteret har en öppen och ljus karaktär med enstaka större lövträd.

- Strukturen med stora familjegravvårdar i kvarterets östra och västra del.
- Nya gravvårdar på befintliga gravplatser bör anpassas i storlek och utformning för att behålla områdets karaktär.
- Samtliga kvarvarande omgärdningar bör bevaras.

Inom detta kvarter har 43 gravplatser utpekats, varav 26 som *mycket värdefulla*, vilka bör bevaras intakta med befintliga inskriptioner, och 17 som *värdefulla*, se bilaga.

Figur 38. Gravrader i den västra delen av kvarter 4 från sydöst. Foto: Daniel Olsson, 2020-08-24.

Kvarter 4

Kyrkogårdens nordvästra del utgörs av kvarter 4. Kvarteret avgränsas mot väster och norr av huggen stenkant och gjutjärnsstaket. På västra sidan återfinns kyrkogårdens största parkering och infartsvägen till församlingshemmet och expeditionen och på norra sidan den asfalterade landsvägen mot Norrbo. Mot öster gränsar kvarter 4 mot kvarter 3 och avgränsningen utgörs huvudsakligen av en klippt häck. På den södra sidan gränsar kvarteret mot kyrkogårdens huvudallé och söder om denna återfinns kvarter 1. Kvarteret har en ingång med grind mot norr och nås i övrigt via gångar mot öster och söder.

Figur 39. Den östra delen av kvarter 4 från nordväst med varvgravsområde. Foto: Daniel Olsson, 2020-08-24.

Vegetationen inom kvarteret utgörs främst av kyrkogårdens trädkrans mot väster och norr samt några enstaka större lövträd inne i kvarteret. Kvarteret har klippta häckar i nordsydlig riktning. Marken täcks av gräs och det finns ett antal raka grusgångar, dock ej vid varje gravrad.

Gravvårdarna i detta kvarter är huvudsakligen stående av sten, men det finns också fyra gravvårdar av järn. I kvarterets östra del finns ett antal stora familjegravvårdar från 1800-talets slut och 1900-talets början. Tre av de stora familjegravvårdarna är försedda med stenram och en av dessa är även inramad med kätting. I kvarterets mitt finns ett äldre varvgravsområde med ett antal äldre gravvårdar bevarade.

Titlarna på gravvårdarna utgörs exempelvis av *apotekare*, *järnhandlare*, *häradsdomare*, *folkskolärare* och *banmästare*, men även av titlar som *metallarbetare*, *arrendator* och *sjukgymnast*.

Figur 40. Gravvård av järn i kvarter 4.
Foto: Daniel Olsson, 2020-09-11.

Figur 41. Gravvårdar i kvarter 4.
Foto: Daniel Olsson, 2020-08-24.

Kulturhistoriskt värde och bevarande

Kvarter 4 utgörs av en kombination av stora gravvårdar placerade längs de större gångvägarna och mindre gravvårdar inne i kvarteret. De äldsta gravvårdarna i detta kvarter återfinns längs huvudgången mot norr.

- Strukturen med stora familjegravar längs gången mot norr i kvarterets östra del.
- Nya gravvårdar på befintliga gravplatser bör anpassas i storlek och utformning för att behålla områdets karaktär.
- Samtliga kvarvarande omgärdningar bör bevaras.

Inom detta kvarter har 48 gravplatser utpekats med särskilt kulturhistoriskt värde, varav 28 som *särskilt värdefulla*, vilka bör bevaras intakta med befintliga inskriptioner, och 18 som *värdefulla*, se bilaga.

SÄRSKILT UTVALDA GRAVVÅRDAR MED KULTURHISTORISKT VÄRDE

För att definiera kulturhistoriskt intressanta gravvårdar har en bedömning gjorts utifrån fem kriterier, se sid 7. Kriterierna bygger på Riksantikvarieämbetets riktlinjer vid inventering av kyrkogårdar samt Centrala gravvårdskommitténs *Handbok för kulturhistorisk inventering, bevarande och återanvändning av gravanordningar*, men har anpassats till förhållandena på Delsbo gamla kyrkogård.

Gravvårdar och gravanordningar med järndetaljer

Alla detaljer i gjutjärn eller smide som t.ex. kors, staket och kedjor bör skyddas eftersom de utgör en försvinnande liten rest av en unik konstruktionsperiod på kyrkogårdarna.

Gravvårdar och gravanordningar med speciell konstnärlig utformning

Kriteriet inkluderar både gravvårdar med hantverksmässigt utförande och katalogstenar med en för kyrkogården ovanlig form. Detta kriterium är alltså inte synonymt med en hög konstnärlig kvalitet. Oftast avses att hela gravplatsen har ett ovanligt eller särskilt påkostat arrangemang.

Gravvårdar och gravanordningar med tidstypiska drag

I inventeringen har ett stort antal gravvårdar valts ut som tidstypiska. De flesta av gravvårdarna med tidstypiskt dekorutförande är från sent 1800-tal och tidigt 1900-tal. Olika stilar förekommer parallellt – en högrest sten med ornament i utpräglad jugendstil kan vara från samma år som en låg enkel sten med polerad yta utan dekoration. Olika ekonomiska förutsättningar har styrt valet av gravvårdens utförande, men båda varianterna kan vara lika tidstypiska.

Gravvårdar av person- eller lokalhistoriskt intresse

Ett antal gravvårdar har kategoriserats som person- eller lokalhistoriskt intressanta. Det handlar om gravvårdar där texten säger något om personen eller den lokalhistoriska anknytningen, t.ex. genom namn, yrkestitel eller föreningstillhörighet. Inom uppdragets ram har det inte funnits utrymme för att göra vidare personhistoriska efterforskningar, utan förhoppningen är att sådana uppgifter ska kompletteras efterhand av församlingen, hembygdsföreningen m.fl. Yrkestitlar på gravvårdarna ger mycket information om samhällets näringar vid olika tidpunkter i historien. Yrken kommer och försvinner då samhället förändras och vissa av titlarna som finns representerade på kyrkogården förekommer inte längre. En annan aspekt är att yrkena talar om klasstillhörighet och social status. Det kan därför vara av stort intresse att uppgifter om yrke och år dokumenteras. Om gravvården för övrigt inte har ett sådant kulturhistoriskt värde att den bör bevaras i sin helhet bör uppgifterna enkelt dokumenteras i ett register om gravvården måste tas bort.

Gravvårdar som bidrar påtagligt till ett miljöskapande värde

Många gravvårdar har valts ut för att de bidrar till kyrkogårdens miljöskapande värde. Detta gäller t.ex. gravvårdarna längs ytterkanten i kvarter 1, 2 och 3. Det kan emellertid även röra enklare gravvårdar som ingår i ett viktigt sammanhang eller fristående gravvårdar som är av särskilt stor betydelse för upplevelsen av begravningsplatsen.

Figur 42. Delsbo kyrka och del av kvarter 2 och kvarter 3 från nordöst. Foto: Daniel Olsson, 2020-08-24.

Kulturhistoriskt värde och bevarande

Alla gravvårdar på Delsbo gamla kyrkogård som bedömts ha ett kulturhistoriskt värde har inventerats och separata inventeringsblanketter har upprättats som församlingen har fått del av. Dessa har klassats som *mycket värdefull* eller *värdefull*, vilket framgår av bilagan. På inventeringsblanketten framgår om det är så att bedömningen enbart avser någon av gravvårdarna inom gravplatsen.

De som bedömts som mycket värdefulla föreslås bevaras intakta när gravrätten upphör och bör inte återanvändas, flyttas eller förändras på annat sätt som kan skada det kulturhistoriska värdet. Gravplatser med stenram som ursprungligen haft grus- eller sandyta, men som har ersatts med gräs kan med fördel återfå sitt ursprungliga ytmaterial. En sådan åtgärd skulle höja det kulturhistoriska värdet. Så länge gravrätten är aktiv bör kompletteringar ske på ett diskret sätt, exempelvis med inskriptioner eller ytterligare liggande gravstenar framför. Vad som är bäst måste avgöras i varje enskilt fall.

Gravvårdar som bedömts som värdefulla har pekats ut för att de har en speciell form, utformning, material eller att de ingår i ett område eller en rad med många äldre gravvårdar och således har ett miljöskapande värde. Dessa gravvårdar kan återanvändas med nya inskriptioner, men gravvårdens form, dekorationer och liknande bör bevaras orörda.

Övriga gravvårdar som inte finns redovisade som kulturhistoriskt värdefulla i bilagan kan förslagsvis återanvändas eller ersättas.

KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING

De källor av nedanstående som det ej finns direkta hänvisningar till i texten har använts som referensmaterial vid inventering och skrivarbete samt vid framtagande av gravvårdsbilagan.

Tryckta källor

Brink, Stefan. 1984. *Ortnamn i Hälsingland*. Stockholm.

Centrala Gravvårdskommittén. 2007. *Handbok för kulturhistorisk inventering, bevarande och återanvändning av gravanordningar*. Västerås.

E.G.W. 1893. *Gamla minnen från Delsbo och Bjuråker*. Nytryck 1998. Ljusdal

Hillgren, Bror. 1926. *En bok om Delsbo, del III*. Nytryck 1989. Delsbo

Hoberg, Birgitta. 1990. *Vägledning för inventering av kyrkogårdar och begravningsplatser*; Arbetshandling. Riksantikvarieämbetet. Stockholm.

Lenaeus, Knut Nilsson. 1764. *Delsbo Illustrata*. Nytryck 2008. Hudiksvall.

Schwanborg, Ingrid. 2002. *Kulturhistorisk karaktärisering och bedömning av kyrkor – en handledning för kulturmiljövården och Svenska kyrkan*. Riksantikvarieämbetet, Stockholm.

Utemiljö/Movium. 2005. *Gröna Fakta. Informationsblad nr 5*.

Otryckta källor

Antikvariskt Topografiskt Arkiv (ATA):

Kulturmiljöbild: Illustrationer på Delsbo kyrka

Delsbo församlings arkiv. Arkiv i pastorsexpeditionen:

Kopia på Geometrisk avritning från 1709.

Kyrkogårdskarta från 1900-talets början.

Aktuell kyrkogårdskarta över Delsbo kyrkogård.

Delsbo hembygdsförenings arkiv:

Foton på kyrkogården och kyrkan.

Fornlämningsregistret:

Lämning L1951:1040 och L L1951:1407.

Landsarkivet i Härnösand:

Delsbo kyrkoarkiv: Ritningar: Kyrkogårdskarta 1882 och prostvisitation 1879.

Länsmuseet Gävleborg:

Ärendearkiv. Hudiksvalls kommun, Delsbo socken, kyrkans byggnader.

ATA:s material om kyrkoanläggningar i Gävleborgs län. Kopior i Länsmuseet Gävleborgs faktarum.

Bildarkivet: Foton på Delsbo kyrka och kyrkogård

Vård- och underhållsplan, Delsbo kyrka, Delsbo socken, Gävleborgs län. 2004. I samverkan Uppsala stift, Länsmuseet Gävleborg m.fl.

Muntliga källor

Grunnesjö, Lars. Kyrkogårds- och fastighetschef. Muntliga uppgifter i samband med inventeringen 2020–2021.

Ekelöf, Kjell. Delsbo. Delsbohistoriker. Muntliga uppgifter hösten 2020.

BILAGA

Utpekade gravplatser på Delsbo kyrkogård

Sammanställning över antal utpekade gravplatser

Gravkvarter/ serie	Mycket värdefulla (Bevaras med inskriftion)	Värdefulla (Bevaras)	Antal utpekade gravplatser per kvarter
G1	13	13	26
G2	39	18	57
G3	36	18	54
G4	19	16	35
Totalt antal:	107	65	172

Förkortningar under kommentarer i tabellen nedan:

PFH = *Porträttgalleri för Hälsingland* (1936)

GLEB = *Gävleborgs län – ett bildverk* (1925). Skrifter med foton och kortfattade uppgifter om varje person.

Kvarter 1

Gravn	Mycket Värdefull	Värdefull	Urvalskriterium	Kommentar
D G 1 209		X	Tidstypisk, järndetaljer	
D G 1 210		X	Unikt hantverk/ tillverkningssätt	
D G 1 213		X	Tidstypisk	
D G 1 215		X	Tidstypisk	
D G 1 216	X		Tidstypisk	
D G 1 226		X	Tidstypisk	
D G 1 227		X	Tidstypisk	
D G 1 228	X		Tidstypisk, titel	
D G 1 229	X		Tidstypisk, titel	
D G 1 231	X		Tidstypisk, titel	
D G 1 233	X		Tidstypisk, titel	
D G 1 235		X	Tidstypisk	
D G 1 237		X	Tidstypisk	
D G 1 241	X		Tidstypisk, titel	
D G 1 243b	X		Tidstypisk	
D G 1 244	X		Tidstypisk, titlar	
D G 1 245	X		Tidstypisk, titel	
D G 1 246		X	Tidstypisk	
D G 1 252		X	Titel	
D G 1 259	X		Unikt hantverk, järndetaljer	
D G 1 268		X	Tidstypisk	
D G 1 270	X		Unikt hantverk	

Gravn	Mycket Värdefull	Värdefull	Urvalskriterium	Kommentar
D G 1 305		X	Tidstypisk	
D G 1 306	X		Tidstypisk, titel	
D G 1 308	X		Tidstypisk, titel	
D G 1 310		X	Tidstypisk	
D G 2 1	X		Personhistoria, inskription	Porträtt i kyrkan
D G 2 2	X		Personhistoria, inskription	
D G 2 3	X		Personhistoria, inskription	
D G 2 4	X		Inskription	
D G 2 5+6	X		Tidstypisk, titel	
D G 2 8	X		Personhistoria, inskription	PFH s.391, GLEB s.153
D G 2 11		X	Järn	
D G 2 12	X		Personhistoria	
D G 2 282	X		Tidstypisk, inskription, järn	GLEB s.153 och 159
D G 2 284		X	Tidstypisk	
D G 2 285	X		Tidstypisk, järnstaket	
D G 2 287	X		Tidstypisk, personhistoria	
D G 2 288		X	Tidstypisk	
D G 2 291	X		Personhistoria, inskription	
D G 2 292	X		tidstypisk, inskription, järn	
D G 2 293	X		Personhistoria, inskription	
D G 2 297	X		Tidstypisk, titel	
D G 2 298	X		Tidstypisk	
D G 2 300		X	Tidstypisk	
D G 2 301		X	Tidstypisk	
D G 2 312	X		Tidstypisk, titel	
D G 2 315	X		Tidstypisk, titel	
D G 2 317	X		Tidstypisk, titel	
D G 2 320	X		Tidstypisk, titel	
D G 2 321+322	X		Tidstypisk	
D G 2 323	X		Tidstypisk, inskription	
D G 2 324+325		X	Tidstypisk	
D G 2 326	X		Tidstypisk, inskription	Delvis text på latin
D G 2 327	X		Tidstypisk, inskription	
D G 2 329	X		Tidstypisk, titel	
D G 2 332		X	Tidstypisk	
D G 2 333		X	Tidstypisk	
D G 2 334		X	Tidstypisk	
D G 2 335	X		Tidstypisk	
D G 2 336	X		Unikt hantverk, inskription	
D G 2 337	X		Personhistoria, titlar	Se Bror Jonssons bok om Bror Hillgren
D G 2 353U	X		Tidstypisk	
D G 2 362U	X		Tidstypisk, titel	
D G 2 369U	X		Tidstypisk, titel, järn	

Gravnr	Mycket Värdefull	Värdefull	Urvalskriterium	Kommentar
D G 2 377U	X		Unikt hantverk, järn	
D G 2 381U	X		Tidstypisk, inskription	
D G 2 385U		X	Tidstypisk, järn	
D G 2 391U		X	Unikt hantverk	Marmor
D G 2 392U	X		Tidstypisk, järn	
D G 2 393U		X	Tidstypisk, järn	
D G 2 395U		X	Tidstypisk, järn	Återanvänt
D G 2 396U	X		Tidstypisk, inskription	
D G 2 414U	X		Tidstypisk, inskription	
D G 2 424U	X		Tidstypisk, inskription, järn	
D G 2 426U		X	Tidstypisk	
D G 2 432-433U		X	Tidstypisk	
D G 2 442U	X		Tidstypisk, personhistoria, järn	
D G 2 619	X		Personhistoria, inskription	GLEB s.159, PFH s.392
D G 2 656		X	Tidstypisk	
D G 2 653	X		Inskription	
D G 2 662		X	Tidstypisk	
D G 2 916a		X	Tidstypisk	

Kvarter 3

Gravnr	Mycket värdefull	Värdefull	Urvalskriterium	Kommentar
D G 3 12	X		Tidstypisk, titel	
D G 3 13		X	Unikt hantverk	
D G 3 14		X	Tidstypisk	
D G 3 16		X	Tidstypisk	
D G 3 17		X	Tidstypisk	
D G 3 18		X	Tidstypisk	
D G 3 21		X	Tidstypisk	
D G 3 25	X		Tidstypisk, titel	
D G 3 28	X		Tidstypisk, titlar	
D G 3 34		X	Tidstypisk	
D G 3 37	X		Tidstypisk	PFH s.394
D G 3 38	X		Tidstypisk	
D G 3 65	X		Tidstypisk, titel	GLEB s.160
D G 3 66	X		Tidstypisk, titel	
D G 3 67	X		Tidstypisk, inskription	
D G 3 68a	X		Tidstypisk, inskription	
D G 3 68b		X	Tidstypisk	
D G 3 69	X		Tidstypisk, titlar	
D G 3 70	X		Tidstypisk, järn	
D G 3 71		X	Tidstypisk	

Gravnr	Mycket värdefull	Värdefull	Urvalskriterium	Kommentar
D G 3 73	X		Tidstypisk, titlar	
D G 3 78	X		Tidstypisk, personhistoria, titel	
D G 3 79	X		Tidstypisk, personhistoria, titel	
D G 3 129a	X		Tidstypisk, järn	
D G 3 202a		X	Tidstypisk, järn	
D G 3 245a		X	Järn	
D G 3 273a	X		Unik gravvård, aluminium	Lokaltillverkad
D G 3 385	X		Tidstypisk, titel	
D G 3 418	X		Tidstypisk, inskription, järn	
D G 3 426	X		Tidstypisk, titel	
D G 3 429	X		Tidstypisk, titlar	
D G 3 434	X		Tidstypisk, titel	
D G 3 457a		X	Tidstypisk, järn	
D G 3 535a	X		Titel	
D G 3 546a	X		Tidstypisk, inskription	Frälsningsarmén
D G 3 760+761	X		Tidstypisk, inskription	
D G 3 785	X		Tidstypisk, inskription	
D G 3 796+797		X	Tidstypisk, järn	
D G 3 800+801	X		Tidstypisk, titel	
D G 3 814+815	X		Tidstypisk, inskription, järn	
D G 3 826+827	X		Tidstypisk, titel	
D G 3 858	X		Tidstypisk, titel	
D G 3 861+862	X		Tidstypisk, titel	
D G 3 7U		X	Titel	
D G 3 43U	X		Tidstypisk, inskription, järn	
D G 3 48U		X	Tidstypisk, järn	
D G 3 88U	X		Tidstypisk, inskription, järn	
D G 3 91U	X		Tidstypisk, järn	
D G 3 112U	X		Tidstypisk, titel	
D G 3 138U	X		Tidstypisk	Träkors
D G 3 171U		X	Järn	Återanvänt
D G 3 243U		X	Tidstypisk	
D G 3 251+252U	X		Tidstypisk, titel	
D G 3 306U		X	Tidstypisk	

Kvarter 4

Gravnr	Mycket värdefull	Värdefull	Urvalskriterium	Kommentar
D G 4 85	X		Tidstypisk	
D G 4 86		X	Tidstypisk	
D G 4 87	X		Tidstypisk, titel	
D G 4 88		X	Tidstypisk	
D G 4 89		X	Tidstypisk	
D G 4 91	X		Tidstypisk, titel	
D G 4 93	X		Tidstypisk, titel	
D G 4 95	X		Tidstypisk, titel	
D G 4 96	X		Tidstypisk, titel	
D G 4 97	X		Tidstypisk, personhistoria, titel	
D G 4 102		X	Äldre utformning	Återanvänd?
D G 4 103	X		Tidstypisk	
D G 4 180	X		Inskription	PFH s.402
D G 4 190	X		Tidstypisk, titel	PFH s.393
D G 4 191	X		Tidstypisk, titel	
D G 4 192		X	Tidstypisk	
D G 4 193		X	Tidstypisk	
D G 4 197	X		Tidstypisk, titel	GLEB s.158, PFH s.388
D G 4 205	X		Unikt hantverk, tidstypisk	Bokstäver i brons
D G 4 345		X	Tidstypisk	
D G 4 359		X	Tidstypisk	
D G 4 366		X	Tidstypisk	
D G 4 367		X	Tidstypisk	
D G 4 456		X	Tidstypisk	
D G 4 479		X	Tidstypisk	
D G 4 483	X		Unikt hantverk	
D G 4 506	X		Tidstypisk, titel	
D G 4 525	X		Tidstypisk, titel	
D G 4 539	X		Tidstypisk, titel	
D G 4 543a		X	Tidstypisk, järn	
D G 4 570		X	Tidstypisk	
D G 4 622a	X		Tidstypisk, titel	
D G 4 707a		X	Tidstypisk, järn	
D G 4 797+798a		X	Tidstypisk	
D G 4 799+800a	X		Tidstypisk	

LÄNSMUSEET GÄVLEBORG, SÖDRA STRANDGATAN 20, 802 50 GÄVLE. WWW.LANSMUSEETGAVLEBORG.SE